

Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników

Organizator: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej

Warszawa, 23 - 24 września 2002 r.

Marianna Borawska

Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku

Promocja informacji europejskiej w działalności biblioteki

Streszczenie

Edukacja europejska w polskim szkolnictwie została obowiązkowo wprowadzona w wyniku reformy systemu edukacji w ramach ścieżki międzyprzedmiotowej w szkołach podstawowych i w gimnazjach oraz w programach liceów w formie licznych haseł programowych od kl. I - IV.

Jest rzeczą oczywistą, że szkolnictwo wyższe przygotowujące specjalistów z różnych dziedzin, przyszłych pracowników naukowych i nauczycieli musi wspierać realizację edukacji europejskiej m.in. poprzez promocję informacji europejskiej.

Edukacja europejska nie będąc oddzielnym przedmiotem na żadnym szczeblu nauczania towarzyszy dziecku i człowiekowi dorosłemu przez całe życie, w związku z czym biblioteka jako ważne ogniwo systemu edukacyjnego winna realizować różne formy działalności w tym zakresie. Obok tradycyjnego udostępniania dokumentów różnych usług informacyjnych konieczne jest nasycenie działalności bibliotecznej aktywizującymi formami przekazu treści w ramach promowania informacji europejskiej. Wynika to z potrzeby przygotowania młodych pokoleń do tego "jak żyć" "jak być" dzisiaj i jutro w zmieniającym się naszym kraju i Europie.

Tematem referatu jest działalność biblioteki w zakresie możliwości promowania informacji europejskiej, przez biblioteki naukowe ze wskazaniem konkretnych przykładów realizowanych w Bibliotece Głównej Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku w latach 1999 - 2002.

Nikt nie kwestionuje już tezy, że świat przekształca się w „globalną wioskę”, przy czym jednym z najistotniejszych czynników globalizacji jest „zmiana społeczna i kulturowa” wynikająca z gwałtownego rozwoju nowych technologii, w szczególności informacyjnych.

Żyjemy w świecie, który coraz szybciej się zmienia, w nieustannym szoku przyszłości (Alvin Toffler), w świecie natychmiastowości, gdzie prawie wszystko przyjmuje formę instant, zaś fast car, fast food, fast sex stają się symbolami (Zbyszko Melosik, Tomasz Szkudlarek, Bogusław Śliwerski, 2002). Na każdym kroku doświadczamy też kontrastów intelektualne – afektywne, mikro – makro, wolne – zniewolone, popularne – masowe, powszechne – indywidualne, podobnie w życiu codziennym stajemy wobec różnorodnych i sprzecznych ze sobą stylów życia, ideologii, systemów wartości. W takim świecie czujemy się zagubieni, stawiamy sobie ciągle pytania jak żyć, jak być tutaj, w Europie, we współczesnym świecie.

Dodatkowo nasz kraj staje się integralną częścią „globalnej Europy”, a staraniom Polski o wejście do Wspólnoty Europejskiej towarzyszą sprzeczne stanowiska różnych opcji politycznych, ogromne emocje w dyskusjach sejmowych, nadrabianie spóźnienia w zakresie promocji informacji o Unii Europejskiej.

Pojawiają się kolejne zadania w dziedzinie polityki, ekonomii, rolnictwa, kultury, edukacji. Stawia się też bardzo często pytania:

Co Polska może Europie zaoferować?

Czego Polacy mogą się od Europy nauczyć?

Jak wejść do wspólnoty a równocześnie zachować swoją tożsamość?

Jak wychowywać młode pokolenia?

Jak przygotować człowieka do epoki globalizacji?

Co zyskamy, a co możemy stracić po przyjęciu do Unii Europejskiej?

Niestety, edukacja europejska nie została wprowadzona jako osobny przedmiot na żadnym poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum, liceum, ani na studiach poza kierunkami specjalistycznymi jak europeistyka, niektóre politologie itp.

Równocześnie jednak towarzyszy ona uczniowi a potem studentowi w bloku przedmiotów humanistycznych w klasach początkowych, gimnazjalnych i licealnych, a podczas studiów występuje w toku realizacji licznych przedmiotów z dziedziny: historii, Nauk o Ziemi, nauk biologicznych, literaturoznawstwa, turystyki, hotelarstwa itp. Realizowana jest więc na zasadzie przenikania i nasycenia programów studiów przedmiotowych dodatkowymi treściami.

Specyfiką edukacji europejskiej jest także to, że nie zaczyna się ona z chwilą rozpoczęcia nauki w szkole i nie kończy z chwilą otrzymania dyplomu, tym bardziej więc konieczne jest kształcenie umiejętności korzystania z informacji, aby nadażać za postępem, rozwojem, aby wyrabiać aktywność społeczną, kulturalną, profesjonalną.

Biblioteki naukowe są elementem rzeczywistości edukacyjnej, a ze względu na gromadzenie informacji i posiadane narzędzia komunikacji mają najbardziej bezpośredni dostęp do całokształtu informacji wspierającej uzyskanie odpowiedzi na wskazane pytania.

Biblioteki stanowią integralną część wielkiego systemu edukacyjnego, który szuka odpowiedzi na pytania „Jak rozumieć edukację europejską” i jak najefektywniej wprowadzić ją na każdym poziomie szkolnictwa od podstawowego po wyższe. Max Horkheimer już przed 50 laty wyrażał pogląd, że uniwersytety powinny być pomocną siłą w walce o Europę a zadaniem pracowników szkół wyższych powinno być wspomaganie zrozumienia i przywiązanie do europejskich właściwości w innych narodach a szczególnie w młodym pokoleniu własnego narodu.

W wielu ośrodkach pedagogicznych podejmuje się studia i badania nad zagadnieniami integracji europejskiej, o czym świadczą m.in. Materiały z IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego „Pedagogika i Edukacja wobec nowych wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie (Kraków 2002).

Biblioteki mogą i powinny realizować działania w zakresie promocji informacji europejskiej, bowiem na każdym poziomie struktur oświatowych i szkolnictwa bibliotece przypisuje się główne znaczenie w procesie nauczania i kształcenia się. Koncepcję edukacji przez bibliotekę eksponował m.in. Louis Shores (Library Education, 1972).

Edukacja przez bibliotekę (library college) opiera się w/g L. Shoresa na tym, że osiągnięcie wiedzy i jej przyswajanie następuje w wyniku działania wielu różnych bodźców, wyrabiania umiejętności posługiwania się przez użytkownika różnymi narzędziami komunikacji oraz poprzez kształcenie sposobów korzystania z różnorodnych źródeł informacji.

Wśród obszarów zadań szkolnictwa wyższego konieczne jest kształcenie pracowników nauki, pedagogów, przygotowanie młodych ludzi, inteligencji technicznej do nowego sposobu myślenia o integracji i edukacji europejskiej.

Postępujący szybko proces migracji narodów wymusza przygotowanie młodego pokolenia do:

- poznania struktur Unii Europejskiej,
- ujednoczania niektórych obszarów edukacji przy zachowaniu pewnej odrębności wynikającej np. z tożsamości narodowej.
- rozbudzania zainteresowań problematyką europejską.
- rozwijania wiedzy na temat roli naszego kraju w procesie integracji europejskiej,
- rozpoznawania możliwości nawiązywania międzynarodowej współpracy szkół, organizacji młodzieżowych, realizacji projektów unijnych itp.

- intensywnego utrwalania idei wychowania wielokulturowego.

W dyskusjach na konferencjach dotyczących edukacji, nauki, szkolnictwa wyższego w jednoczącej się Europie wielokrotnie wskazywano na nieprzygotowanie nauczycieli do realizacji tej tematyki, a co za tym idzie braku pełnej orientacji absolwentów większości kierunków studiów w zakresie możliwości współdziałania w strukturach europejskich w wielu dziedzinach, w różnych grupach, stowarzyszeniach, przedsięwzięciach.

Formy i metody działania w zakresie edukacji europejskiej są zależne częściowo od potrzeb środowiska uczelnianego, lokalnego, regionalnego i aktualnych zadań społeczno – polityczno – gospodarczych naszego kraju.

Od kilku lat w poszczególnych uczelniach niezależnie od instytutów stosunków międzynarodowych, powstały pracownie europejskie w bibliotekach. W przypadku Biblioteki Głównej Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku jest to Europejski Punkt Informacyjny, istniejący od 1998 r., którego strukturę organizacyjną i nazwę uzgodniono z Ośrodkiem Informacji i Dokumentacji Rady Europy w Warszawie.

Wyodrębnienie takiej Pracowni Europejskiej ułatwia kompletowanie w jednym miejscu dokumentów o tematyce europejskiej w zakresie:

- Struktur organizacyjnych Unii Europejskiej Rady Europy,
- Programów europejskich np. w zakresie struktur edukacyjnych, kierunków rozwoju szkolnictwa wyższego, ekologii, rozwoju rolnictwa itp.
- Konwencji, raportów, analiz dotyczących praw człowieka, dziecka, równego statusu kobiet.
- Organizacji pozarządowych, ich form współpracy i innych.

Do zaspokojenia potrzeb użytkowników niezbędne są poza różnorodnymi formami dokumentów i nośnikami informacji sprawnie funkcjonująca sieć komputerowa i internetowa, umożliwiająca natychmiastowe połączenia z adresem i stronami.

Kolejnym elementem warunkującym współdziałanie z placówkami oświatowo – kulturalno – administracyjnymi w rejonie jest systematyczne informowanie za pomocą różnych mediów o formach usług świadczonych przez bibliotekę w zakresie edukacji europejskiej.

Skutkiem tego jest korzystanie różnych grup użytkowników:

- uczniów przygotowujących się do udziału w olimpiadach na temat Wspólnej Europy,
- nauczycieli opracowujących programy np. Festiwalu Międzyszkolnego Kultury Europejskiej – kwiecień 2002 - Ustka.
- indywidualnych mieszkańców regionu kierujących skargi do Trybunału Europejskiego w Strassburgu,
- dziennikarzy szukających szczegółowych informacji o programach unijnych w związku z przygotowanymi materiałami do prasy lokalnej.
- studentów piszących prace magisterskie na temat programów ekologicznych w Europie, nowych kierunków w organizacji oświaty w krajach Europy, roli samorządów terytorialnych w organizacji życia kulturalnego w różnych krajach.

W Uczelni kształcącej co najmniej w 50 % przyszłych nauczycieli jednym z najważniejszych zadań jest staranne gromadzenie, udostępnianie i informowanie o dokumentach i narzędziach informacji, które można wykorzystać przy realizacji ścieżki międzyprzedmiotowej edukacja europejska, którą w ramach nauczania zintegrowanego realizuje się na wielu przedmiotach.

Tematykę „Promocja informacji europejskiej w bibliotece i w procesie nauczania różnych przedmiotów” wprowadzono również do programu materiału realizowanego w trakcie Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej..

Dla efektywnego promowania informacji europejskiej i wspierania procesu dydaktycznego w pracy z nauczycielami studiującymi zaocznie, na studiach podyplomowych, dla potrzeb młodzieży licealnej i innych grup użytkowników niezbędne jest pozyskiwanie od różnych instytucji, wydawnictw, stowarzyszeń, organizacji, różnorodnych, często znakomicie wydanych materiałów pomocniczych o tematyce europejskiej np. EUROPA to więcej niż myślisz – doskonały zestaw pomocy do realizacji tej tematyki, wydany przez Ośrodek Informacji Rady Europy w Warszawie (1999).

Liczne tytuły traktujące na temat integracji europejskiej, kultury i tożsamości, gospodarki do nabycia także w Wydawnictwie „Wokół nas” w Gliwicach.

Dzięki współpracy z Komitetem Integracji Europejskiej uda się skompletować bardzo cenne publikacje – informatory Wydawnictwa Instytutu Europejskiego w Łodzi z serii Centrum Informacji Europejskiej (1999), Unia Europejska - Informator ogólny, Informator o polityce kulturalnej, Kobiety i wiele innych.

Bardzo cenne dla nauczycieli realizujących tę tematykę okazują się plakaty, pomoce, informatory z serii Społeczny wymiar Unii Europejskiej (Gdańsk 1998) przybliżające tematykę

Zbiorowych stosunków pracy w Europie,
Europejskich rad zakładowych,
Rynku pracy i polityki zatrudnienia w UE,
Związków zawodowych w strukturach europejskich.

Systematyczna współpraca z Ośrodkiem Dokumentacji i Informacji Rady Europy w Warszawie umożliwi skompletowanie podstawowych dokumentów dotyczących różnych aspektów, struktur, zadań, form działalności UE.

Dla potrzeb nauczycieli szczególnie ważne są komplety najnowszych podręczników, programów, przewodników i scenariuszy jak np. komplet podręczników do bloku humanistycznego dla gimnazjum „Świat człowieka”, czy dla kl. IV „Przyjaciel na zawsze”, PWN - Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000 – 2001, w których niezwykle atrakcyjnie przedstawiona jest tematyka europejska i „Zasady ładu europejskiego opartego na wspólnej historycznej podstawie cywilnej”¹.

Do treści programowych na różnych kierunkach studiów i Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej za niezbędne uznaliśmy wprowadzenie modułu „Polska we Wspólnej Europie”, którego celem jest:

- Rozwijanie zainteresowania państwami UE,
- Kształtowanie umiejętności wykorzystywania w praktyce wiadomości na temat UE,
- Prowadzenie ćwiczeń w zakresie wykorzystywania materiałów bibliotecznych i innych narzędzi informacyjnych, portali, witryn w Internecie,
- Organizowanie spotkań, sesji na temat korzyści, zagrożeń, problemów socjalnych, mniejszości, przestrzegania, demokracji w krajach WE.

Niezbędne jest przy tym wykorzystywanie najaktualniejszych dokumentów².

W ramach świadczenia usług dla pracowników administracji, placówek szkolnych i kulturalnych często niezbędne staje się udostępnianie:

- płyt CD z nagraniami Hymnu Rady Europy i przeglądu „piętnastki”
- opracowań i konspektów do zajęć w szkołach np. na temat ABC uczenia praw człowieka,
- materiałów, adresów, informacji o różnych przedstawicielstwach, Komisjach, rzeczniku UE w Polsce,
- tekstów konwencji i raportów dotyczących różnych dziedzin.

¹ Lisiecka Zofia, Stróżyński Klemens: *Szansa na sukces egzaminacyjny, Świat człowieka*, Warszawa, 2001.

² *Struktury systemów kształcenia ogólnego i zawodowego w UE* (1998), Fontaine P. *Dziesięć lekcji o Europie* (1995), Kaczmarek T., Parysek J. *Nasza Europa*, (2002)

Szczególnie ciekawe i efektywne formy działalności podejmowane są w związku z realizacją uzyskanych grantów. W naszym przypadku był to program nr 985209-0 Instytutu Olafa Palme w Sztokholmie realizowany w latach 1999-2000 przez Bibliotekę Główną WSP w Słupsku wspólnie ze stroną szwedzką w Växjö – Nauczyciele w okresie transformacji i Wychowanie dla przyszłości.

W sesjach, dyskusjach spotkaniach i cyklu zajęć „Wychowanie nauczycieli dla przyszłości” uczestniczyło ponad 800 studentów, nauczycieli, dyrektorów szkół i pracowników naukowych.

Realizacja tego grantu stała się okazją do wymiany doświadczeń w zakresie organizacji oświaty i szkolnictwa wyższego w Szwecji i Polsce, stanu demokracji i tolerancji w codziennym życiu, statusu kobiet, przestrzegania praw człowieka i dziecka, roli samorządów terytorialnych w różnych obszarach życia.

Udział członkini Parlamentu Europejskiego Yvonne Sandberg-Fries, pracowników naukowych Uniwersytetu w Växjö, osób odpowiedzialnych za opiekę socjalną w regionie Kronoberg, przedstawicieli SAP w Växjö uczynił spotkania, warsztaty i zajęcia organizowane w Bibliotece niezwykle interesującymi i efektywnymi.

Przydatne niewątpliwie okazało się także wykorzystanie doświadczeń krajów skandynawskich w zakresie zapobiegania przemocy wobec kobiet i dziewcząt, upowszechnianie opracowanych przez organizację młodzieżową SSU w Szwecji 19 Zagrożeń i nieprawidłowości wynikających z nierówności płci. O społecznym zapotrzebowaniu na tę problematykę świadczy aktywne włączenie się młodzieży studenckiej do tych dyskusji, co miało miejsce w naszym środowisku.

Potrzebę realizowania ciekawych form współpracy między bibliotekami w zakresie inicjatyw europejskich dostrzega także Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, który w kwietniu 2002 r. wystąpił z propozycją powołania CENTRUM INFORMACJI O INICJATYWACH I GRANTACH EUROPEJSKICH.

Takie formy działalności biblioteki obok tradycyjnie świadczonych usług biblioteczno - informacyjnych stają się niezbędne, gdy przemiany świadomości społecznej nie nadążają za wyzwaniem czasu, za zmianami polityczno – ekonomicznymi, aby przygotować młode pokolenie do życia na przyszłość, gdy współczesność zmienia się niezwykle szybko.

„Umieć żyć” w nowej rzeczywistości, a równocześnie „umieć być” w swoim kraju, Europie, na naszym kontynencie postępując zgodnie z najważniejszymi ogólnoludzkimi, ponadczasowymi wartościami to niewątpliwie jedno z ważnych zadań, które może i powinna realizować współczesna biblioteka, przechowująca najcenniejsze dokumenty, świadczące o cywilizacyjnym dorobku ludzkości i dysponująca nowoczesnymi narzędziami informacji.

Bibliografia:

- Bainbridge T., Teasdale A., Leksykon Unii Europejskiej, Kraków 1998
- Czachór Z., Vademecum, Europa od A do Z, Warszawa 2002
- Drzewiecki M., Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły, Warszawa 2001
- Edukacja europejska w zreformowanej szkole. Pod red. Stefana Bednarka, Wrocław 2000
- EUROPA - twoja długoterminowa lokata. CDN., Warszawa 1998
- Lisiecka Z., Stróżyński K., Szansa na sukces egzaminacyjny, Warszawa 2001
- Materiały z IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego, Kraków 2002. Podstawa programowa MEN z 15 lutego 1999.
- Ruszkowski J., Górnicz E., Żurek M., Leksykon integracji europejskiej, Warszawa 1998
- Struktury systemów kształcenia ogólnego i zawodowego w UE, Warszawa 1998